

Миллий Тикланиш

Ўзбекистон Миллий тикланиш демократик партиясининг ҳафталик газетаси

2001 йил, 20 март

4-5 (237-238) сон

ҲАСОҲАТ ВА ҲУСУН КЎРИКЛАРИ

Файзли Наврўз арафасида халқимизнинг ижод, фасоҳат, ҳусун ҳазиналари кенг очилиб, илҳом булоқлари қайнаб, неча-неча ёрқин, гулгун қизларимиз Зулфия муқофотлари билан тақдирландилар.

Куни кеча меҳнат ва ижодкорликнинг яна бир кўригида шарафли «Офарин» совриндорларини кутлаш тантаналари бўлиб ўтди.

Халқимизнинг турли ёшдаги бўғинларида мансуб адиблар, санъаткорлар, журналистлар, рассомлар, режиссёрлар, маданият ходимлари турли номинациялар бўйича йилнинг энг яхши ижодкорлари деган фахрли номга сазовор бўлдилар.

Улар орасида устоз адиблар қатори партияимизнинг фаол етакчиларидан бири заҳматқаш ёзувчи, журналист, жамоатчи Хуршид Дўстмухамедов ҳам борлигидан фахрланамиз. Сафдошимиз ва дўстимизни бу ижодий ютуқ ва айниқса, кириб келаётган етуқлик 50 ёши билан чин дилдан кутлаймиз. Ҳар йилнингиз шундай наврўзий бўлсин!

«Миллий тикланиш» таҳририяти

Фикрлашув

ВАТАНГА МУҲАББАТ ҚАНДАЙ ПАЙДО БЎЛАДИ?

Ватан бизни севишига шубҳа йўқ, унинг муҳаббати азалий ва абадий муҳаббат. Одамзоғ тупроқдан яралган, ҳейдилар. Балки шундан Ватан ўзидан яралган одам ахлини - фарзандларини юрагининг бир парчаси каби кўрар, меҳр томирлари тортиб баеридан кўйиши келмас. Бизчи, биз уни қанчалар севадим, қанчалар севадим, бу сева кўртаклари нилмадан уйеонар? Бу сабоқларга ҳар бир ватандошимиз ўз ҳаётидан, айни болалик - илк таълимдан уйеонини фаслидан жабоб изламоғини ва уларни бир-бир ҳикоя қилмоғини жуда-жуда истар эдик. Умр китобининг бу ҳикоялари шу муқаддас тўбонунинг пайдо бўлиши, янада оташ олиши ҳақидаги чин, ҳаётий ва таъсирчан сабоқлардир, фарзандларимизни Ватанга муҳаббат руҳида тарбиялашимизга бизга кўмак берар деб ўйлаймиз. Шу маънода юртдошларимизга «ВАТАНГА МУҲАББАТ ТУЙҒУСИ СИЗДА ҚАНДАЙ ПАЙДО БЎЛГАН?» деган савол билан мурожаат қилиш, жавобларни «МТ» саҳифаларида мунтазам бериб бориш истаги туғилди. Сўзни сўз усталари - таниқли ижодкорлардан бошладик, шу билан бирга, ушбу саволга барча - Ватанни сеувчи ҳар бир юртдошимиз жабоб айтса, бу ҳикоялар келгуси саҳифаларимизни тўлдуриб борса, деган умиддамиз.

Шарифа Салимова — таниқли шоира, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими

Киши қай манзилда, қандай умргузаронлик қилмасин, кексалик ёшига етганда фарзандига «болом, кўни келиб омонатимни яратганга топширсан, мени ўз хилхонамизга кўйгин», дейди. Одамзоғ яраганидан сўнги дақиқаларигача, боқий дунёда ҳам ўзини Ватанга, Ватанни ўзига илинишни истайди.

Дунёни энди таниётган, сочлари жамалак қизалоқкина пайтим бир қўлимдан бувам, бир қўлимдан отам (ёки онам) ушлаганча муқаддас жой - овлиёлар зиёратига борардик. Менга таниш бўлиб қолган йўл

ЮРТ ФАЙЗУ ТАРОВАТ БИЛАН ТЎЛСИН!

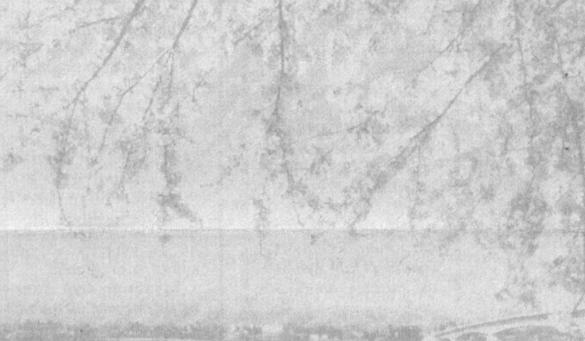
ТАБРИК

ЎЗБЕКИСТОН «МИЛЛИЙ ТИКЛАНИШ» ДЕМОКРАТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ ҲАЙЪАТИ МУСТАҚИЛ ОЗОД МАМЛАКАТИМИЗНИНГ ИСЛОҲОТЛАР ЙЎЛИДАГИ ХАЛҚИНИ, БАРЧА ПАРТИЯМИЗ АЪЗОЛАРИ, САҲДОШЛАРИМИЗНИ, ҲАЙРИХОҲЛАРИМИЗ, ИЖТИМОИЙ РАВНАҚ ЙЎЛИДА ЕЛКАМА-ЕЛКА ТУРИБ МЕҲНАТ ҚИЛАЁТГАН ҲАМРОҲЛАРИМИЗ, МАДАДКОРЛАРИМИЗ, БАРЧА СОҲДИИ ДЎСТАЛАРИМИЗНИ, ХАЛҚИМИЗНИНГ ЭНГ АЗАЛ БАЙРАМИ - ЯШАРИШИ, ТОЗАРШИ, ЯНГИЛАНИШИ, ЯҲШИЛАНИШИ АЙЁМИ - 2001 ЙИЛНИНГ НАВРЎЗИ БИЛАН ҚУТЛАЙДИ. ҲАР БИР ХОНАДОН, ҲАР БИР ҚАЛБГА НАВРЎЗ ШУҚУҲИ, ФАЙЗУ ТАРОВАТИ ЁР БЎЛИШИНИ ТИЛАЙДИ.

НАВРЎЗИНГИЗ МУБОРАК, ДЎСТАЛАР!

ЎЗМТДП МАРКАЗИЙ ҲАЙЪАТИ

УЗОҚ ҲУДЗИДАН ЎЗБЕК НАВРЎЗИГА ГУЛЛАР САЛОМИ!

Ҳудзи тоғи, Япония

Бундан 2000 йил муқаддам Японияга жуда кўп янгилликлар Буюк Ипак йўли орқали кириб кела бошлаган эди. Шу билан бирга Япония тараққиётида мислсиз аҳамиятга эга бўлган буддавийлик ҳам шу кутлуғ йўлдан бизга кириб келди. Ҳозирда «Ўзбекистон» ва «Марказий Осиё»

деган сўзлар, тушунчалар жуда кўп япон кишиларида соғиниш туйғуларини уйғотади, улар бизнинг кўпларимизни суруриш оламларга бошлаб боради. Мен Япониянинг Ўзбекистондаги элчиси бўлганимга бир ярим йил бўлиб қолди. Шу қисқагина вақт

ичида мен Ўзбекистон тарихининг нечоғлик теран эканлигини сездим. Ўзбекистон маданияти ўз ичига жуда кўп маданиятларни сингирган ғоятда бой ва жуда катта ижодий салоҳиятга эга маданиятдир.

Ўзбек халқининг ажойиб анъаналари билан яқиндан танишиш имкониятига эга бўлдим. Япония билан Ўзбекистоннинг турмуш анъаналари ўртасида ажиб ўхшашликлар оз эмас. Шуларга дуч келганда мен ўзимнинг энг қадим дўстим билан учрашиб кўришгандай бўламан.

Японияда Ўзбекистонга қизиқиш катта. Шу йил апрел ойининг охирида «Ўзбекистон ҳаво йўллари» авиакомпанияси Тошкентдан тўғри Осакага учадиган ҳаво рейси очишни режалаштирмоқда. Бизнинг мамлакатларимиз бундай байрамлар чоғида бир-бирларига янада яқинроқ бўлиб қоладилар.

Кёко НАКАЯМА
Япониянинг Ўзбекистондаги
Фавкуллода ва Мухтор
элчиси

бораётганимни ҳис қилиб катталарга қўшилгандай қувондим. Бувам сўзлаб борорди: «Болом, қўлингга кўйиб ол, шу тупроқ, шу Паркент кишлоғи сенинг Ватан жойинг. Мана шу маконда, шу уйда сен туғилдинг, катта бўлгансан, шу ерга закирлигини бердик».

Энди ўйласам, Ватан деб таништирилган кишлоғимнинг ҳар бир дарахтини, оқар сувлари, майса-тиёғларини авайлаш ҳисси, юрт маънавиятини, эл қомиллигини осмон қадар кўтарган улуғлар ёдини қалбда кўтариб туриш туйғуси илк бора Ватан киефасини яратишда катта дарёнинг ирмоқлари каби руҳимга синган.

Ватан бутун борлиги, манзаралари, яхлитлиги билан кўнгилга азиз олинар. Тоғ чўққиларидаги қорларни саҳроларидоғи янтоғигача, гуллар, қушлар - кўмрию қалхатлари билан ҳам жон-дилинига яқин, жон-дилиниг у. Бир умр Ватанин эзгу бир қизганиш, унга ардоқ ҳисси билан яшайман, тиканларигача бағримга босгим келади. Новдаларни буркаган гулларга бармоқлар тегинмасин, кийиклари бемаҳал ўкка учмасин, дейман. Каттиқроқ шамоллар, беҳаловат буронлардан зарра қадар озорланмаслигини тилайман. Еру осмонига жонинг туташ каби Ватаннинг ҳар зарраси сенда яшайди, юрт сўқмоқлари юрагингдан ўтган йўллардир.

Ватан деймизу бу сўзни титрамасдан айтиб бўлмайди. Ватан елкасига кетмон олиб, дала йўлида кетаётган, юртга ризқ бераётган ота тимсоли, Ватан - тўнлар фарзанди оромига кўкси тўлиб боқётган она тимсоли. Ватан - ажинлари ҳўяқларга айлиниб кетган момолар, боболар тимсоли. Ватан десам жон-жонимда ҳамон ўша боланиқдаги авлиёлар зиёратига чақилган мурғак юрагим талпинишлари кўзгалади. Ва бугун катта ёшда англаганим Ватанин чуқурроқ, қайноқ, улкан муҳаббат билан тобора севаётганимни ҳис қиламан. Уни бутун яхлитлиги, борлигича ўзимизники билиб яшашдан ортик саодат бўлмаст!

четидаги ҳар бир тиёғ, дов-дарахтлар, ариқ бўйларидоғи уюм дўнлар (у пойтада менга жуда катта кўринарди) кўзимга қадрдон, биридан кейин бирини кўргунча шошардим, ҳар гал мурғак болақойга ҳос тизгинсиз бир соғинч, талпиниш билан ўтардим. Бу йўлда возмин салобат, улуғлик тўярди кўнгим, энг бир ахши жойга

ЖОН ИЧИНДА ЖОН КАБИ МУДОМ ТАЛЛОШИМ ВАТАН

О, менинг гўзалларим, менинг кўнгли оқларим, Гоҳида қайсар, гоҳо мўмин қизалоқларим. Сочлари сунбулларим, фариштаю хурларим Бир тилда сайрагучи, сирдошу, иноқларим. Дукур-дукур чопасиз, минг бахона топасиз, Кўнглим озорларини меҳрингиз-ла ёпасиз. Сочингизни минг усул, минг оҳангда тарайсиз, Менинг узукларимни бир кўрай деб сўрайсиз. Менинг зару зўрим йўқ, узун-узун қўлим йўқ, Ватан сарҳадларидан айро тушган йўлим йўқ.

Тилло либос киймадим, шу тупроқни сийладим, Сизга аллалар айтган бундан ўзга тилим йўқ. Бор бизотим шу Ватан, бор меросим шу Ватан, Ҳам Макка-ю Мадинам, саждагоҳим шу Ватан. Кўёшу ойи билан, серзарда сойи билан, Гоҳ кўнгли бойи билан, гоҳ қўйни бойи билан, Гулу тупроғи билан, гулу янтоғи билан, Шу улуг тоғи билан саждагоҳим шу Ватан. Бир куни кетганимда, манзилга етганимда Ҳақдин омонат нурни ўзига элтганимда

Энг сўнги сўзларимни дунёга айтганимда Мендан қолар бойлигим, зўр меросим шу Ватан. Бошимга болиш бўлур, қабртошим шу Ватан, Ундан ўзгаси ёлгон, зарларининг нархи арзон, Ватансиз қалб бойқушлар чуғуллаган бир макон. Ватансиз қалб бўшлиқдир, Ватансиз

қалбдир вайрон.

Жонимни сизга тутдим, Сиз уни асраган омон, Ундан ўзгаси ёлгон, ундан ўзгаси ёлгон. Жон ичинда жон каби, мудом талошим Ватан. Шарифа САЛИМОВА

Сабо, еткур саломимни!

НАВОЙИДАН ЎҚИТМОҚ УЧУН

Ҳурматли «МТ» таҳририяти ходимлари, ватанимизнинг юрагида яшаб ижод қилаётган ва ўз иш фаолиятини ҳам шу жойда адо этаётган олимۇ зиёкорлар!

Мен ватанимизнинг олис туманларидан бўлмиш Андижон вилояти Пахтаобод туманининг Озод жамоа ҳужалигида истиқомат қиламан. Ёшим олтимишда.

Тор давранинг ҳофиси бўлса-да
тилим
Олимлар суҳбатин кўмсайди дилим.

Мана шу икки қатор байт кучи асносида мен «Миллий тикланиш» газетасига обуна бўлиб, газета ижодий гуруҳи билан бардавом суҳбатлашиш бахтига муяссар бўлдим. Бунинг учун Оллоҳга шукроналар бўлсин. Мақсадим, аждодларимизнинг биз билмаган фазлу сифатларини урганиб, авлодларимизга суз ва иш ила яхши маънавий мерос қолдиришидир.

Биз ўқиган пайтларимизда ўз миллий тарихимиз қолиб, сохта тарихларга доир матнларни ўқишдан-да утиб, ҳаттоки ёд олганмиз. Шўқрим, бу қуюн шамоли бир давр ҳаммаёқни аралаш-қуралаш қилса-да утиб кетди. Энди навбат ўзимизни - узлиқни урганишга, иншооллоҳ. Биз ҳар ҳолда марказдан узоқдалигимиз сабабли кўп яхши адабиётларга қўлимиз етмайди. Шунинг учун миллат маънавияти ҳақида уйлаб иш тутар экансизлар, биз - қишлоқдагиларга ҳам алоҳида, кўпроқ аҳамият бермоғингиз тилағида эдик.

ТошДАУ талабаси Фароғат қизимиз айтибди, - «Мен Навойини ўқийман», деб шу фикрлар бизнинг тилимиз учиде турган орзуларимиз эди. Даҳо шоирнинг 560 йиллиғига атаб Навойи шеърятидан ёд ўқимок бўйича барча турдаги ўқув юртларида танлов ўтказишга доир «МТ»нинг таклифи ҳам бизни хушнуд этди. Қанийди! Айни муддао булғай. Шундай тадбирлар ила Навойини ўқийдиган ёшлар, болажонлар сони ортади, албат.

Сизларни уйғониш - тикланиш фасли баҳор ва баҳорий байрамлар билан самимий муборақбод этаман. Аждодларимиздан бизга хабарлар беришда, миллатга узлиқни танитиш йўлида сизларга мудом муваффақиятлар тилаб қолувчи муҳаббатли мухлиснингиз Фазлидинхожи ФАҲРИДДИН ўғли

Тафаккур ёлқинлари

НАПОЛЕОН ВА УЧТА ЈАЗЕТА

Олдингизда қанча душман орт-тирсангиз майли, лекин уларни орқангизда қолдирманг.

Бернард Шоу

Ахборот - демократиянинг асосий валютаси.

Америка юристи

Журналистика бу - югуриб бораётган адабиёт.

Метю Арнолд

Шарҳлар арзон, лекин фактлар жуда қимматга тушади.

Том Стоппард

Мен юз мингта жанговар найзадан кўра учта газетадан кўпроқ қўрқаман.

Наполеон I

Ўзбекистон халқ шоири Абдулла Ориповнинг 60 йиллигига

МУАТТАР ШАМОЛЛАР

Ўзбекистон Қаҳрамони Абдулла Орипов оила аъзолари билан

Эллигинчи йилларнинг адоғида «Ватан» кинотеатрида рус кинорежиссёри Г. Козинцевнинг кино асари — «Ҳамлет» фильми намойиш этиламоқда эди. Уша кунларнинг бирида томошабинлар орасида таниқли шоирлардан бирини учратиб қолдим. У кутилмаганда, ушбу филмдан олган ҳайратини эмас, балки 30-йилларда Ҳамза номидаги театр сахнасида кўйилган «Ҳамлет»дан сўз очиб, «Маннон Уйғур Шекспирнинг бу ўлмас асарини ўша пайтдаёқ тўғри идрок ва тақдир этган экан» деб машҳур спектакл ҳақида тўқиниланиб сўзлай кетди. Кейин, яна шундай кутилмаган бир ҳолатда, Абдулла Орипов деган ёш шоирни кашф этганини ва унинг ўзига кўшни бўлиб яшаётганини айтди. Хуллас, ўша куними ё эртасигами у киши мени уйига бошлаб бориб, «Нақ Усмон Носирнинг ўзи» дегани Абдулла Ориповни қақиртириб келди. Ёш шоир тонгга қадав шеър ўқиди, ўқиганда ҳам ҳамма шёърларини ёдан ўқиди. Бу, 50-йиллар шеърятига асло ўхшамаган, шу шеърят ичидан гўё олов бўлиб чиқиб, кўкка ўрлаган ва теварак-атрофга турфа мушак қиличлари ўлароқ отилиб, ҳаммаёқни — зимистон кечани нурафшон этиб юборган шеърлар эди.

Абдулла Орипов бу пайтда ҳали шеърят мухлислари қалбини забт этмаган, улар ҳам XX аср ўзбек шеърятининг улкан намояндаларидан бири тутилганидан ҳали беҳабар эдилар.

Шу эсланим вақтдан кейин ўтган қирқ йилдан зиёдроқ даврда Абдулла Ориповнинг асарлари кириб бормаган хонадон қолмади. Унинг ижоди мамлакатимиз сарҳадларини ошиб ўтиб, қанчадан-қанча юртларда ўзбек шеърятининг мухтор элчиси сифатида ҳалол хизмат қилди. Унинг асарлари орқали кўшни халқлар танги ва жўмарда ўзбек халқининг эзгилликка тўла қалбини ихтиро қилдилар.

Шеърнинг ҳам тўдаклик, ўсмирлик ва болалик фасллари бўлади. Шеърнинг ҳам тулпордек кўркам ёшлиги ва кузги яланғоч дарахдек хаста кексаллиги бўлади. Агар ана шу тасарруфдан келиб чиққан ҳолда Орипов шеърларига назар ташласак, унинг шеъри бира тўла жўшқин тулпор ўлароқ тутилгандек таассурот қолдиради, кишида. Аммо шунга қарамай, унинг бутунги шеърятини билан олтиминчи йиллардаги шеърини асарларини ажратиб қийин эмас. Агар шоирнинг ўзбек шеърятига олтин аланга бўлиб қирган кезларидаги асарларини ўқисак, улардан эрта баҳорнинг бинафша уфори билан тўйинган элқини эсади. Улардаги соддалик табиийлик, юксаклик, шафқатлик мавжлари билан тўла. Шунинг учун ҳам уларни 60-йиллар авлоди ҳали-ҳануз ёд ўқиб юради.

Чувалади ўйларим сенсиз,
Хаёлимга тарақ ургайман.
Менинг кўлим елмаган юлдуз,
Тушларимда сени кўрайман.

Баланддасан тоғлар қоридан,
Қаҳирасан мени илгару.
Ёлбораман арвоҳ ортидан
Интилувчи Ҳамлет сингари.

Маҳшаргача майлага кетай,
Кетай, майла бўлиб овора.
Сени сўраб қўймасан нетай,
Ерга қолган севги бечора.

Ўттизинчи йилларнинг ўрталарида Ойбек, Ҳамид Олимжон, Усмон Носир шеърларида эсан бу майин настарин шеърини шабаданнинг қаҳрли бўронлари гулраган даврда ўзбек шеърятиндан қувиб чиқарилган эди. Шундан кейин шеърятимизда юрак торларини черта олмайдиған ҳиссиз сўзлар тизмаси — «долзарб ғоялар» тасвири авж олади. Секин-аста бадиий дид ҳам хира торди. Кўнгил лирикаси унутлади. Ана шундай адабий-тарихий бир даврда ёш шоирнинг беғубор юрагидан тошиб чиққан юқорида келтирилгандек ўта самимий сатрлар китобхонни мафтун этди-қўйди. Ўзбек шеърятини ўзининг асл манзиллари сари, манбалари сари интилади. Ана шу жараёнда Абдулла Орипов шеърлари пешқадамлик

қилди.

Шоирнинг олтиминчи йилларда яратган асарларида мавзулар ҳам, туйғулар ҳам, бадиий шакллар ҳам ҳавас қиларли даражада ранг-баранг. Энг муҳими, уларда сохта туйғуни, шоирнинг ула суртилган, пардоз қилинган лирик «мен»ини кўрмайсиз. У ўзининг меҳри билан ҳам, нафрати билан ҳам ўта самимий. Боқира туйғулар камалаги порлаб турган бу шеърлар бежиз шеърят мухлислари қалбидан бир умрга ўрин эгаламади.

Абдулла Орипов шу даврда ўз қалбининг нозик таманноларини шеърят пардаларига солар экан, секин-аста шоир ижодининг бош мавзун ушиб чиқа бошлади. Бу, она — Ватан мавзуси эди. Унинг шу мавзу тақинига бағишланган ўнлаб шеърларида она юрт шамоли эсиб, шеърят мухлислари қалбига ватанпарварлик туйғуларини сочди, уларни мунаввар роғлар билан бойитди.

Камина шоирнинг ана шу туркум шеърларини тилга олар эканман, эллигинчи йиллар арафасида моголудирак сингари қадираб ўтган бир воқеа хотирамга келади. Мустабид шўролар тузумининг адабиёт ва санъат масалаларига бағишланган муҳдиш қарорлари кетма-кет чиқаётган кезларда «Правда» газетасида яна бир бош мақола эълон қилинди. Унда таниқли украин шоири В. Сосноранинг «Украинани севги» деган шеъри буржуа миллатчилигининг даҳшати бир намунаси сифатида гурзи остига ташланди. Қардош халқлар ҳар қуни эрта билан «Ассалом, рус халқи, улуғ оғамиз, Ассалом, Москва, Сталин жонажон», дея уйғонаётган бир пайтда қандайдир бир шоирнинг «Украинани севги» дейиши миллий маҳдудлик, деб топилди. Шундан кейин ўзбек шоирлари Абдулла Орипов ва Эркин Воҳидовнинг машҳур шеърлари пайдо бўлганга қадав она-Ватанга бетақдор севги туйғуларини изхор этишдан чекинди. Шунинг учун ҳам бу икки ўқтам шоиримизнинг ўзбекномасини бутун халқ, айниқса, кекса авлод вақиллари чанқоқ қалб билан қабул этдилар.

Шамоллар эсангир ушбу дунёда,
Шамоллар гоҳ қунон, гоҳида довул.
Улар гоҳ ошкора, гоҳи рўёга
Қанча бўвтонларни совурган буткул.
Лекин сен бўлмаган боғлар заволи,
О, юртим, шамоли, юртим шамоли.

ри билан ҳам қуриқланади.

Инсон ҳуқуқини ҳимоя қилишда давлатчилик ва фуқаролик муносабатлари, меҳнат ва уй-жой, нафақа ва солиқ, табиати муҳофаза қилиш ва жиноятчиликка қарши курашиш масалалари ана шу заминга таяниши лозим.

2. Инсон ҳуқуқларини таъминлаш ҳамда уни муҳофаза қилиш жамиятда тинчлик, осойишталик ва барқарорлиқни таъминлашнинг асосий шартларидан бири бўлиб, у демок-

га қодир бўлмоғи даркор» деб таъкидлаган.

Шунга қарамасдан қонуналаримиз ҳамма жойда ҳам уни бажариш топширилган баъзи масъул шахслар томонидан бир хилда ва тўғри ижро этилмаётган ҳолатлари мавжуд. Жумладан суриштирув, тергов, ички ишлар органлари фаолиятида фуқароларни асоссиз ушлаб туриш ёки қонунсиз равишда жиноий жавобгарликка тортиш ҳоллари учраб турилади.

Дағлабки терговнинг

Эсан, эй боғларнинг жамоли қуасин,
Мовий нафас билан тўйсин этаклар,
Учқур кўшиқларга бу олам тўлсин,
Шавънинг шоирлар айтсин эртақлар.
Эсан, Ватанимнинг тарақсин боли,
О, юртим шамоли, юртим шамоли.

Бу сатрларда айтилганидек, Абдулла Ориповнинг Ватан илҳоми билан нурланган шеърларидан ўзбек диёрининг боли эсади.

Мақсуд Шайхзода ўз ижоди тўғрисида сўзлаб, шеърятинида ҳозирги давр, драмаларида эса тарихий ўтмиш манзараларини тасвиралини айтган эди. Шўро мафқураси ҳукмрон йилларда шоирлар тарихий мавзуга камдан-кам мурожаат этдилар. Айниқса, урушдан кейин кўзқориндек потиалаб чиққан қарорлар адабиётини ва унинг гўзал бир тури — шеърят тулпорини фақат топталган йўллардан юришга мажбур этиб қўйди. Шундай бир даврда севимли шоиримиз, масалан, Мўмин Мирзога бағишланган шеърини ёздики, эҳтимол унинг яқинда қатор театр сахналарини айлаиб чиққан «Сохибқирон» драмаси ана шу шеърдаги «хамиртуруш»дан ушиб чиққандир.

Тилга олинган адабий-тарихий даврда ҳазрати Инсон ва унинг рўҳий олами тасвири хира тортаётган эди. Шунинг учун ҳам шу даврда, масалан, латиш шоири Э. Межелайтиснинг «Инсон» шеърлар китобининг майдонга келиши улкан адабий воқеа бўлди. Ўзбек шоирлари ҳам инсон ва унинг қалби тасвирига фаол киришдилар. Абдулла Орипов ҳам «Номалум одам», «Генетика», «Қуриқхона» сингари шеърларини ёзди. Унинг 1964 йилиёқ яратган ва Абдулла Қаҳҳор сингари атоқли ёзувчилар эътиборини қозонган «Темир одам» шеъри инсон зуваласидаги маънавий ва ижодий салоҳиятини улуғлаб, унинг турли омиллар таъсирида манқурлашишга қарши улуғ бир исён ўлароқ жаранглади. Шоир шу мавзуну узоқ йиллар давомида камол топтирди, унинг янги-янги ранглари кашф этди, қомил инсон бўлишимизга ҳалал бераётган хислатларга қарши аёвсизлик билан ўт очди, инсон бу кўхна оламнинг гўлтожи бўлиб қолиши йўлида шоирлик қалами билан тинмай курашди.

...Ҳа, магар чеврилса олам шу тахлит,
Имон келтирардим шу ҳолага беҳақ:

Наим КАРИМОВ

Оёғин заминга қадаган собит,
Қомил Инсон зоти нечовлик юксак.

Фақат у мавжудки, олам файзиёб,
Фақат инсонликка унинг ҳаққи бор.
Устивор инсонлар, сиз нечов ноёб,
Сизни учратган қалб нечов бахтиёр...

Биз юқорида тилга олган дағлабки шеърдан шу сатрларга қадав бўлган Абдулла Орипов ижодини назардан ўтказсак, унинг бадиий соддалик деб аталган тафаккур манзилларидан фалсафий бекатлар сари шахдам одимлар билан борганини сезмай иложимиз йўқ. Шу маънода у севдиги Пушкин сингари мумтоз шоирлардан фарқли ўлароқ ўзи, замондошлари ва даври тўғрисида теран фикрловчи ва шеърларини шу улкан фикрлар шодасига терувчи шоир даражасига эришди.

Агар Абдулла Орипов ижодидаги фалсафий йўналишни кузатадиган бўлсак, бу йўналиш унинг ижодида Гафур Гулом илҳоми билан тўйинган ҳолда пайдо бўлгани аён кўринади. Агар шоирнинг туғилиш ва шаклланиш жараёнида Ҳамид Олимжонга хос лиризм етакчилик қилган бўлса, шеърятининг катта хиёбонига чиқиши билан гафуроно фазилатлари яъна товлана бошлади. Ва бора-бора шу фазилатлар XX аср ўзбек шеърятининг чуққиларидан бири ўлароқ майдонга келган Абдулла Ориповнинг устувор ижодий туйғига айланди.

Гарчанд Абдулла Орипов шеърини тафаккурнинг гафуроно бекатларига келишидан олдин ҳам гўзал шеърларни яратган бўлса-да, уни Гафур Гулом келиб тўхтаган манзилда ўз борларини, ўз шеърятини гулшанини яратди, дейиш адолатдан бўлади. Шу маънода у Гафур Гуломнинг устоз сифатида соғна қилган чуст дўшпини қийиб, Гафур Гуломни соний бўлиб, шеърятининг фуқсонкор майдонига жавлон уриб келмоқда.

Ўзбек диёрида шоирлар ҳаминша халқ орзу-умидларининг, дарду аламларининг, интилишларининг ифодачиси бўлиб келишган. Улар қанчалик баледа парвоз қилганларида халқнинг маънавий даражаси ҳам қарийбу шу қадав баледа кўтарилган. Мустабид шўролар тузуми халқни қанчалик пассив — суктаб ва лоқайб бир оммага айлантиришга уринмасин, халқ ўз шоирлари туйғайли, Чўлонлари туйғайли диладиғи хуррият гулларини асраб-авайлаб келди. Абдулла Орипов ҳам шундай шоирлар қаторидан ўрин олди. Унинг биргина Абдулла Қодирийга бағишланган «Оломонта» деб аталган шеърининг ўзиёқ бунинг исботидир.

Шоирнинг илк шаклланиш даврида тузумнинг ҳукмрон мафқураси билан уйғун бўлмаган оҳанг устувор эди. Кейинчалик бу оҳанг кишилар маънавий оламидаги қусурларга қарши гуллаб кўтарилган тувён шаклида давом этди. Маълум бўлишича, бу оҳанг ва бу тувён истиқоқ даври адабиётининг ўша йилларда ёза бошлаган куртақлари экан. Шунинг учун ҳам шоирнинг икки тарихий ва ижтимоий даврда яратган асарлари яхлит бир бадиий хилқат ўлароқ гавдаланади.

Бугун Абдулла Орипов — янгиланган ўзбек бадиий тафаккурининг байроқдори. Аслида, у бу байроқни алақачонлар ўз қўлига олган. Ана шу байроқ остида яратилаётган асарлари нафақат бутунги кунга бадиий хизмат қилади, балки адабиётимиз хазинасининг келгусида ҳам ўз қимматига доғ юқтирмайдиган мулки бўлиб қолажак.

Бугун ўзбек диёрида баҳорнинг сарин ва хушбўй нафаси кезиб юрибди. Биз XXI аср баҳорининг ана шу ҳаётбахш иқлимидан нафас олмақдамиз. Баҳор нафақат инсон, балки жамият ҳаётининг ҳам тонготири сифатида қуйлаиб келинган. Абдулла Ориповнинг ўзи-да ана шу баҳорнинг мумтоз куйчисидир.

Олтмиш ёш айни ёзди, мевалари шира тортган ва фарқ пишган тўқин фаслди. Шоир ана шу фаслда ўз ҳаётининг муборак санасини нишонлаётган бир даврда унинг қуйидаги сатрлари хотирамга келади:

Баҳор-ку ўтади шамолдек шитоб,
Майла, утажак у ва ўтар бўлсин.
Азизим, умрингга ҳаво бўлсин соф,
Умринг шамоллари муаттар бўлсин.

Абдулла Ориповдек улкан шоир ижодининг мунаввар саҳифаларини варақлар эканмиз, улардан муаттар шамоллар эсангек бўлади. Ана шу муаттар шамоли унинг гулшанидан ҳаминша эсиб тургай.

- 1. Мустақил мамлакатимиздаги инсон ҳуқуқлари кафолатлари ҳақида фикрингизни билдирсангиз?
- 2. Юрист сифатида бугунги кунда инсон эркинлиги муаммоси ечимини нималарда кўрасиз?
- 3. Машқура Боқиевна, аёл киши бўла туриб, ҳуқуқшунослик касбини танлаганингизга афсусланган пайтларингиз бўлганми? Ахир, бу касбнинг ниҳоятда маҳакамли томонлари кўп-ку?
- 4. Шунча йил қонун посбони бўлиб, уни тўғри тадбиқ этилишда адолат тарозисини ушлаб меҳнат қилган одам учун бугун шу қонунарни яратилишида иштирок этиш янада масъулият юксала керак. Бу соҳада фаолиятингиз ҳақида ҳам гапириб берсангиз.
- 5. Машқура оя, оила ривожини, оила бахти — жамият фаровонлигидир. Шундай экан, унинг мустақкам-лигининг асоси нима?

«Оналар ва болалар йили»да Сиз бошқараётган кўмита режалари нималардан иборат?

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституциясида халқнинг узини ўзи бошқариш, эркинлик ва ижтимоий адолат, инсонпарвар демократик ҳуқуқий давлат барпо этиш тўғрисидаги азалий орзулари ифодаланган. Конституциямида давлатимиз қиёфаси, унинг ижтимоий, иқтисодий ва сиёсий тизимининг демократик табиати, умуминсоний кадриятларига нақадар содиқлиги, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларининг ҳуқуқий жиҳатдан ҳимояланганлиги уз аксини топган.

Мамлакатимиз Президентини И. Каримов Конституцияга таъриф бериб, «Конституциянинг туб моҳияти — фалсафаси, гоёсига қура янги ҳужжатдир, унда жамият дунёвий неъматлар орасида энг улуғ — инсон деган фикрнинг илгари сурдик ва шу асосда «Фуқаро — жамият — давлат» уртасидаги узро муносабатининг оқилона ҳуқуқий ечимини топишга интилиш» деган эди.

Дарҳақиқат, Конституциянинг 13-моддасида «Ўзбекистон Республикаси демократик умуминсоний принципларга асосланган, уларга қура инсон, унинг ҳаёти, эркинлиги, шавни,

қадр-қиммати ва бошқа даҳлсиз ҳуқуқлари олий қадрият ҳисобланади» деб белгиланган.

Асосий Қонунимиз негизда қабул қилинган барча қонуналаримиз инсон ҳуқуқларининг муҳофазасини кузлаб, бу ҳуқуқларнинг кафолатларини назарда тутган.

Мамлакатимизда эркин фуқаролик жамияти ва демократик ҳуқуқий давлат курилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси умумбашарий инсонпарварлик қадриятларига асосланган, миллати, дини, ижтимоий аҳоли, сиёсий эътиқодларидан қатъий назар, фуқароларнинг ҳуқуқлари ва эркинликларини таъминлайдиган давлатдир.

Инсоннинг энг устувор ва муқаддас ҳуқуқларидан бири — бу тинч яшаш ҳуқуқидир. Давлат ва жамиятнинг бурчи эса мазкур ҳуқуқни барча қонуний воқеалар билан кафолатлашдир.

Инсон ҳуқуқ ва эркинликлари фақат Конституция билангина қурилмасдан, балки улар ҳамма ҳаёт жамияти томонидан тан олинган халқаро ҳуқуқнинг нормалари ва принципла-

Машқура САФАЕВА:
ИНСОННИНГ ТИНЧ ЯШАШ
ҲУҚУҚИ — МУҚАДДАС

Мухбиримиз умумхалқ байрамимиз Наврўз айёми арафасида Олий Мажлисимизнинг Ижтимоий масалалар ва бандлик кўмитасининг раиси, таниқли ҳуқуқшунос Машқураон Боқиевна хузурда бўлиб, у билан кўмитада бораётган ишлар, инсон ҳуқуқлари, Конституциямиз, унинг фуқаролар онги ҳамда қарашларига сингиб бориши, оила ва уни мустақкамлаш йўллари тўғрисида суҳбатлашди. Мухбир Машқураонга бир қанча саволлар билан мурожаат этди.

ратик ҳуқуқий давлатни куриш учун танланган турти йўлнинг белгисидир.

Умуминсоний қадриятлар бизнинг мамлакатимиз қонуничилигида устуллик макомига эга.

Президентимиз И. Каримов «Чинакам демократизм қонуналарини қай даражада устуллик билан ҳуқуқ ва эркинликлар қай даражада белгиланганлиги, ижтимоий кафолатлар кучи билан белгиланади. Хар қандай давлат, айниқса чинакам демократияга интиляётган давлат уз халқи манфаатларини, уз фуқароларининг ор-номусини ва қадр-қимматини, уларнинг ҳаёти ва эркинлигини ишончли ҳимоя қилиш-

қонунарга тула мувофиқ ҳолда ташкил этилиши ва олиб борилиши, ҳеч қандай ҳеч қачон суд ҳукми-сиз жиноятда айбдор деб топилмаслиги таъминлини қарор топтириш бу соҳадаги ишларнинг пировард мақсоди бўлиб қолиши лозим.

Ундан ташқари Парламент томонидан қабул қилинган қонуналарнинг ҳаммаси ҳам жойларда турти ёки тулик бажарилмаслик ҳолатлари депутатлар гурӯҳи томонидан ҳам аниқланмоқда ва кўмита йўғилишларида тегишли қарорлар қабул қилиниб, йўғ қўйилган камчиликларни бартараф этиш чорала-

рини белгилаш учун мута-садди ташкилотларга юборилмоқда.

Хар бир қонун уз ижросини топсанига, инсон эркинлиги ва унинг ҳуқуқлари муҳофазасида қан қандай муаммони келиб чиқишига сабаб бўлмайди.

3. Мен уртти йилдан ортиқ турли лавозимларда, ундан йигирма беш йил давомида судьяликдек харафли ва масъулиятли лавозимда ишладим. Иш жа-

рағнимда фақат адолатли бўлиш ва фуқароларимизни ҳуқуқларини ҳимоя қилиш мақбуриятини ҳис қилган ҳолда уз фаолиятини олиб бордим. Албатта, хар бир инсон ҳаётида қийинчиликларга, тусқинликларга дуч келади. Лекин ҳеч қачон ҳуқуқшунос бўлганимдан, умримнинг асосий қисми, айниқса энг яхши даврим сўдада утганидан афсусланган эмасман, чунки ҳуқуқ пайлом бўлган инсонни ҳақ эканлигини аниқлаб, адолатли юзгага чиқариш шарафига муяссар бўлганда, инсон узининг жамиятга фойда келтирганидан хузур ола-

ди.

Албатта, ҳозир босиб ўтган йўлимга назар ташласан, бутун умрим худди беш-ун кундек утиб кетганга ўхшайди. Лекин шу ўтган кунлар, ойлар ва йилларни эслансан, баъзан оғир ва маҳакамли кунларни уз бошиндан ўтказганинг, ҳам оила, фарзандлар тарбияси, уларни ювиб-тараш, юриш-туриши, уқшидан доимо харбардор бўлиб туриши, уз ишларинг, уй-рузгор ташвишларинг, ишдаги масъулиятинг куз унгинга келади.

4. Дарҳақиқат, ўтган даврдамаида иш фаолиятим давомида қонуналарни тадбиқ қилиб,

қўлимдан келганича, қуйи сўдларга қонунарни қўллаш боридада маслаҳатлар бериб келдим. Олий Мажлисга депутат бўлиб сайланганимдан кейин у ерда ишлашга тажриб қилиндим. Ҳозир Ижтимоий масалалар ва бандлик кўмитасида ишлаяман. Қонунарни қўллаш билан қонун ижодкорлиги уртасида катта фарқ бор, қонун ижодкорлигида янада катта масъулият ва чуқур билим талаб этилади.

5. Маънавий ҳаётимиз ва келажакимизни яратишда бекис миллий қадриятимиз бўлган асосий таянч — бу оила деб ҳисоблайман.

Оила ҳақида гапирар эканмиз, унинг муқаддаслигини, бу муқаддас оилани асраш, ардоқлаш ва кўпроқ аёлга боғлиқ эканлигини, хар бир оила тинч ва бахтиёр бўлса, жамият фаровон, келажак авлод бахтли бўлишини унутмаслигимиз керак.

Аёл оила устуни, эртанги авлод ижодкори, оила чироғи деб бекор айтилмайди. Шунга қура оиладаги кўпгина масалаларни ҳал этишда аёлнинг оқиллиги муҳим аҳамиятга эга. Оиланинг ривожини ва эр-хотиннинг бир-бирларини асраб-авайлашлари, кўрмат қилишлари ҳамда бир-бирларига бўлган ишончларида. Эр-хотин уртасида бу хислатлар бўлса, бундай оила фарзандлари ҳам турти тарбия топиб, жамиятга фойда келтирувчи инсонлар бўлиб етишадилар.

Аср боши бўлган 2001 йилни мамлакатимизда «Оналар ва болалар йили» деб эълон қилиниши халқимизни бениҳоя хурсанд

этди.

Бу йил янаям катта масъулият юкляди. Оила манфаатлари амалга оширилишини таъминлаш, аёллар ва болалар манфаатларини ҳимоя қилишга қаратилган режалар белгилаб олдик.

Жумладан, бу йил қўмитамиз бошқа кўмита ва комиссиялар билан ҳамкорликда қатор қонунлар лойиҳаларини, яъни «Аҳолини сил (туберкулез) касаллигидан сақлаш тўғрисида»ги, «Қон донорлиги ва қон компонентлари донорлиги тўғрисида»ги, «Йод танқислиги тўғрисида»ги қонунлар лойиҳаларини тайёрлаб, Олий Мажлиснинг бу йилги сессияларига киритишни, шунингдек қатор қонунларни жойларда ба-жарилишини назорат ва таҳлил қилиш, бошқа кўмиталар ва комиссиялар билан биргаликда «Оналик ва болалик — Ўзбекистон давлат сиёсатининг устувор йўналиши», «Фарзандлари соғлом юрт кудратли бўлур», «Репродуктив саломатлик ва соғлом оила куриш», «Йод этишмовчи-лигини олдини олиш муаммолари», «Хотин-қизлар ҳуқуқлари, оналик ва болалик муҳофазасида қилиш боридаги қонунларни ижро этиш муаммолари» мавзусида конференциялар утказиш режалаштирилган.

Мен гузал навбахор айёмида турганимиздан фойдаланиб, барча кўрдошларим, «Миллий тикланиш» газетаси укучилари, мухлисларини халқимизнинг файли Наврўз байрами билан табриқлайман, азиз кўрдошларимнинг турмушларига кут-баракат тилаймани!

ОЙ БУАМАСА, ҲАЁТ БЎЛАРМИДИ?

Ой бизнинг сайёрамиз ва унинг табиатнинг турли томонларига доимий таъсир курсатиб туришини одамлар жуда қадим замонлардан бери фахмлаганлар. Шунинг учун ой билан боғлиқ куп қарашлар, расм-русумлар, урф-одатлар юзага келган. Ҳозирга келиб илм-фан изланишлари уларнинг сарагини саракка, пучагини пучакка ажратиб ташлаган.

Ҳаётнинг қадимий таъсири ҳарорати, хотин-қизлардаги «ой қуриш» ва умуман инсон боласининг ёруғ дунёга келиши ҳодисалари Ойнинг турли ҳолатлари билан боғланган деган қарашлар мавжуд эди. Илмий кузатишлар тўғрисида бундай боғланишлар йўқлигини кўрсатди. Балки ҳозирги замон илми бундай боғланишларнинг туб сабабларини ҳали аниқ исботлаб берадиган даражада тараққий қилмагандир.

Лекин табиатдаги бошқа купгина жараёнлар Ой ҳолатлари билан чамбарчас боғлиқ ҳолда кечиши уз исботини топди.

Мисол учун кузимишнинг ранглари илгаш қобилиятини олайлик. Шу нарса аниқ маълум бўлдики, Ой тулган кезларда одамнинг нигоҳи кўк рангларга қараганда қизил ранглари яхшироқ ажратди. Нега шундай? Буни олимлар ҳали тушунтириб беролганлари йўқ. Тулин Ой юрак хасталиклари билан оғриган кишиларга сезиларли таъсир курсатади. Швейцарияда Луғано шаҳри олимларининг кузатишларича, Ой тулган чоғларда инфарктга чалиниш бошқа вақтларга қараганда кўпроқ учрайди. Буни илмий ҳисоб-китоблар тасдиқламоқда. Лекин бунинг сабаби номаълумлигича қолмоқда.

Дунё океанлари ва денгизларидаги сувларнинг кўтарилиши ва тушишининг мунтазам қайталаниши ҳам Ой ҳолатларига боғлиқ. Ҳар ун турт кунда сувнинг энг куп микдорда тушиши рўй беради. Бунда Ой ва Кўёш Еримишнинг қўқ марказидан утадиган турри чизикда турадилар. Уларнинг узаро тортиш кучлари океанлар сувларини соҳиллардан оқрақа қайтаради.

Олимлар ҳашаротлар, чунончи чивчилар уртасида уриш ҳодисаси Ой ҳолатларига чамбарчас боғланганлигини кузатганлар. Яна шундай соҳилга чиқиб уруғ тўқадиган баликлар ҳам бори, улар фақат Ой тулганда ёки янги Ой чиққанганда уруғ қўядилар.

Ой тулган ёки янги Ой чиққан кезлар чувалчанглар фаолиятида ҳам ута жовлашиш бошланади. Улар шу кунлар жуда куп ер қазийдилар.

Асалариларнинг бутун ҳаёти Кўёш

билан боғлиқлигини купчилик билади. Лекин асаларилар ҳаётининг энг муҳим даври Ой ҳолатлари билан белгиланади. Европанинг жануби-шарқда яшайдиган асаларилар Ой тулганда зур гулувга кирадилар ва бунда уларнинг индан чиқар туйнуқлари албатта шимол томонга қаратилган бўлиши керак.

Океанлар ва денгизларидаги сувларнинг кўтарилиши ҳамда тушиши Ернинг қуруқлик қисмларида ҳам уз таъсирини курсатади. Одамлар буни сезмайдилар. Лекин мисол учун дарахтлар ва ўсимликлар бу ҳолни жуда назик илғайдилар. Чунончи, Ойнинг ҳолатларига қараб дарахтлар таналарининг қалинлиги аниқ узгаришга учрайди. Ҳар ойда икки мартаба дарахтларнинг таналари энг куп қалинлашиб, яна икки бора энг кам қалинлашиш ҳолатига тушадилар. Буни олимлар дарахт ва ўсимликлар таналарига озуқа дам куп микдорда югуриб, дам камайишини – дунёдаги сувларнинг кўтарилиши ҳамда тушиши билан изоҳлайдилар.

Бундай ҳодисалар Ер юзининг табиатида жуда куп.

Энди бир тасаввур қилиб қурайликчи, Ой бўлмаса, Еримиш не холга тушарди?

Француз астрономи Ласкарнинг текширишларича, Ой тортиш кучи билан Ер юзидаги бутун иқлимни мўтадиллаштириб туради. Ой эклиптика юзасига нисбатан Ер курсаси уқининг тебранишларини қатъий чеклаган ҳолда тутайди. Ҳозирги пайта келиб, Ер курсасининг ўқи эклиптика юзасига нисбатан 23 градус қиялган. Ер уқининг ана шу микдордаги қиялиги сайёрамиздаги иқлим узгариши мавсумларини келтириб чиқаради. Тасаввур қилинг, агар Ой бўлмаса Ернинг ўқи уз нишабини эклиптика юзасига нисбатан 0 дан 85 градусгача узгартириб турган бўларди. Яна тасаввур этингки, Ер уқининг қиялиги агар 85 градус даражасида бўлса, унда Кўёш Шимолий Кутб музликлари узра тикла турган, Жанубий Кутб эса буткул зулматга чўмган бўларди. Кутблардаги бу кескин ҳолатлар Ер юзида дарҳол дахшати довуллари кўзар, куррайи арзимиз тамомила фарқи об бўларди. Ойнинг борлиги ва унинг тортиш кучи Еримиш учун шунчалар қимматли.

Балки Ой осмонда порлаб кутарилмасайди ва уз ҳолатларини аниқ бир пайтларда узгартириб турмасайди, Ер юзида умуман ҳаёт ҳам бўлмас эди...

«МТ» мухбири (хориж материаллари асосида)

Кўзи афанди мулоийм, ёқимли сузлар, локин билмади, негандир уз-узидин тикла-ниб юратимга қуқув тушди.

– Суранг, афандим, билгонимни тамоман сузлармен, – дедим.

– Қайси диндасиз? (Котиб ёзмаққа ҳозирланди).

– Алҳамдулилло, мусулмон.

– Кўзи афанди мулоийм, ёқимли сузлар, локин билмади, негандир уз-узидин тикла-ниб юратимга қуқув тушди.

– Суранг, афандим, билгонимни тамоман сузлармен, – дедим.

– Қайси диндасиз? (Котиб ёзмаққа ҳозирланди).

– Алҳамдулилло, мусулмон.

– Кўзи афанди мулоийм, ёқимли сузлар, локин билмади, негандир уз-узидин тикла-ниб юратимга қуқув тушди.

– Суранг, афандим, билгонимни тамоман сузлармен, – дедим.

– Қайси диндасиз? (Котиб ёзмаққа ҳозирланди).

– Алҳамдулилло, мусулмон.

– Кўзи афанди мулоийм, ёқимли сузлар, локин билмади, негандир уз-узидин тикла-ниб юратимга қуқув тушди.

– Суранг, афандим, билгонимни тамоман сузлармен, – дедим.

– Қайси диндасиз? (Котиб ёзмаққа ҳозирланди).

– Алҳамдулилло, мусулмон.

– Кўзи афанди мулоийм, ёқимли сузлар, локин билмади, негандир уз-узидин тикла-ниб юратимга қуқув тушди.

– Суранг, афандим, билгонимни тамоман сузлармен, – дедим.

– Қайси диндасиз? (Котиб ёзмаққа ҳозирланди).

– Алҳамдулилло, мусулмон.

– Кўзи афанди мулоийм, ёқимли сузлар, локин билмади, негандир уз-узидин тикла-ниб юратимга қуқув тушди.

– Суранг, афандим, билгонимни тамоман сузлармен, – дедим.

– Қайси диндасиз? (Котиб ёзмаққа ҳозирланди).

– Алҳамдулилло, мусулмон.

– Кўзи афанди мулоийм, ёқимли сузлар, локин билмади, негандир уз-узидин тикла-ниб юратимга қуқув тушди.

– Суранг, афандим, билгонимни тамоман сузлармен, – дедим.

– Қайси диндасиз? (Котиб ёзмаққа ҳозирланди).

– Алҳамдулилло, мусулмон.

– Кўзи афанди мулоийм, ёқимли сузлар, локин билмади, негандир уз-узидин тикла-ниб юратимга қуқув тушди.

– Суранг, афандим, билгонимни тамоман сузлармен, – дедим.

– Қайси диндасиз? (Котиб ёзмаққа ҳозирланди).

– Алҳамдулилло, мусулмон.

– Кўзи афанди мулоийм, ёқимли сузлар, локин билмади, негандир уз-узидин тикла-ниб юратимга қуқув тушди.

– Суранг, афандим, билгонимни тамоман сузлармен, – дедим.

– Қайси диндасиз? (Котиб ёзмаққа ҳозирланди).

– Алҳамдулилло, мусулмон.

Исмоил Гаспринскийнинг 150 йиллигида У НОБЕЛ МУКОФОТИГА ТАВСИЯ ЭТИЛГАН ЭДИ

XIX асрнинг охири XX асрнинг бошларида Русияда маърифатпарварлар ҳаракатининг етук намояндаси, машҳур арбоб Исмоил Гаспринскийнинг «Таржимон» газетасидаги ўқувчиси куп нашр йўқ эди. Кримнинг Боғчасарой шаҳрида 1883-1918 йиллари чоп этилган бу газета ислом оламига кенг тарқалган, унинг муҳаррири журналист-публицист муаллим эканини ҳатто қаҳвахоналар, чойхоналарда булар нашрларидан бошқа газета ва журналлардан хабари бўлмаган кишилар ҳам билар эди. Индонезия оролларида, Африканинг Занзибари ва Ҳиндистон халқларигача етиб борган бу газета шу йиллари даврларни боғловчи маънавий кўприк вазифини ўтади.

Зиёлилар газета ва унинг бош муҳаррирининг номини бирдай тилга олишар, Шарқдаги халқро ва миллий воқеаларга Россия ва рус қарашларини «Таржимон» орқали биринчи бўлиб билишар, Миср, Туркия, Ливан, Ҳиндистон, Житой мусулмонларининг миллий илдиларини билишга интилишлари шу газета воситаси ила тарғиб қилинарди.

Улкан адиб ва олим, буюк маърифатпарвар Исмоил Гаспринский: «Суюкли дўстларим, бизнинг учун энг гўзал иш илм ва маориф ишидир. Энг муқаддас интилиш илмга, маорифга интилишдир» деган, миллий ўзлгимизни асраш учун аввало тил бирлиги бўлмоғини миллатнинг муҳим асосларидан бири деб билган.

Франциянинг нуфузли журнали «Ревью де монде мусулмон» улкан хизматлари боис уни 1910 йили Нобел мукофотига тавсия этган эди. Исмоилбек вафот этган 1914 йили 11 сентябрда машҳур озарбойжон адиби ва арбоби Нариман Нариманов шундай деб ёзди: «Миллат Исмоилбек каби қаҳрамонини унутса, ўз ҳаётини барбод этишга ҳукми қилингандир».

Унинг энг буюк хизмати «Таржимон» газетаси билан Русия сарҳадида яшаб турган, лекин замоннинг зайли билан бири-биридан узоклаштирилган ва беғоналаштириш даражасига бориб етган асл илдири бир халқларимизни бир-бирига таништириш бўлди. У мактаб-маориф ишида халқ таълимини ислох қилишга киришган, «усули жаҳид» номи билан тарихга кирган «усули савтия»га асос солган. Исмоилбек Гаспринский биринчилардан бўлиб шарқона романчиликни бошлаган улуг адиб ҳамдир.

Унинг вафоти Туркистонни ҳам қайғуга солди. Русиядаги 98 газета ва журнал улуг маърифатпарварнинг хотирасига бағишланган вафотнома ва таъзия чоп этди. Ҳозир биз миллий ўйғонинг даври адабиётининг етук вақиллари деб билган Маҳмудхўжа Бехбудий, Абдулла Авлоний, Таваалло, Садриддин Айний, Абдурауф Фитрат, Абдулҳамид Чўлпон каби Гаспринскийни ўзига устоз деб билган зиёлилар алломанинг Русия мусулмонлари, айниқса Туркистон маорифи олдидаги буюк хизматларини таъкидлаб мақолалар, вафотномалар ёзди. Сўнгра ун еттинчи ва у билан изма-из ўттиз еттинчи йил келди... Ярим аср унинг номи қатагон қилинди. У билан боғлиқ ҳамма нарса йўқотилди. Табарруқ номи бугун халқига қайтган Исмоилбек Гаспринский таваллудининг 150 йиллигини шу кунларда жаҳон афкор оммаси, нишонламоқда.

Ҳақиқат қанчалик чўқур кўйилмасин, бир кунмас бир кун юзага порлаб чиқаверар экан. Кримтатар адиби Сафтер НАГАЕВ унинг илк романларидан бўлиши «Дорул-роҳат мусулмонлари» асарини ўзбек тилига таржима қилганлигидан, унинг бир парчаси «МТ» саҳифаларида босилганидан газетамиз ўқувчилари хабардор. Улуг арбоб, маърифатпарвар адибининг таваллуд кунини – Наврўз арафасида маъруза эътиборли романга қайтиб унинг яна бир улушини сизга ҳавола қилмоқдамиз.

Исмоил ГАСПРИНСКИЙ ДОРУЛ-РОХАТ МУСУЛМОНЛАРИ

(РОМАНДАН ПАРЧА)

...Мармардин ясалгон бу бинонинг жимжимадор эшиги устида олтин ёзувда, қудий хатда «Боб ал-хуқук» деб ёзилгон эрди. Бу бир маҳкама ва қозихона эрмиш. Инкари кирдик. Билмадим, нединдир қурқа бошладим. Девонхонада, қалин тушак устида қози афанди, унинг унч томонидида котиб афанди ултирар, эшик хизматчиси оёқ устида турарди. Бизлар анинг хузуридида эрдик.

– Афандим, Алҳамрода учрагон мулла Аббос Туркистоний шул одам, – деб шайх Жалол мени қозига таништирди. – Ушу келибсиз, меҳмон. Жавоб Ҳақ сизга роҳатлик ато қилсин, – деб, қози бизларни утиришга даъват этди. Сўнгра қози деди:

– Дор ул-роҳатга яшашга ургангунча, иншоолло, тинчомон булурусиз. Локин сизга оталик этиб тайинлангон шайх афандининг кароматида булишингиз лозим. Сизга ҳам қариндошлик, ҳам оталик қилур, локин жуда хайратлимай, анга рағбатли булингизки, жамоа аҳли таажубланмасун. Эй, Туркистоний, сизга баъзи саволларим бор ва умид этарменки, жавобингиз ҳақиқий булур. Дижқатли булинг, улкамизда энг буюк айб ва жиноят ёлгон сузламоқдур. Анинг жазоси ҳам жуда оғирдур. Ёлгончи қамоққа олинур, аммо қамоқхона оқиқ тургой. Атрофинда минглаб киши бўлса-да, сузлашга бир одам ҳам топилмайдуру, анга ҳеч ким жавоб бермайдуру.

– Сиз қаерда таҳсилда бўдингиз? – деб суради. – Тошкентда фаний олдражада ун икки йил сабоқ олдим. – Неҳа фаний ургандингиз? – Арабий, форсий, сарф, наҳв, баён, бадият, лугат, мантис ва тафсир. – Яна нима ўқидингиз? – Бошқа ўқигоним йўқ. Бизнинг мадрасаларда илмий, адабий ва дунёвий фанлар ургатилмайдуру.

– Вожаб! Ун икки йил таҳсилда бўлиб, ҳисоб, ҳандаса, ҳуқумот, таъбия, тарих каби фанлар курмадингизми? – Шундай, афандим, курмадим. – Афандим, Шарқ ва Гарбининг орасинда тарбияда номаълум даражада фарқ бўлса-да, мулла Аббос афанди гоят ёқимтой, ахлоқли бир одамдир.

Миллий ўйинлар тарихидан Кўпқари

Кишининг болалик пайтлари, одатда, турли ўйинлар ўйнаш билан кечеди. Шу каби ҳар бир халқнинг, эл-улуснинг ҳам азалдан ўз ўйинлари бўлган. Дейлик, барча туркий халқлар учун умумий ҳисобланган кўпқари, кураш, пойма, арқон тортиш каби оммавий ўйинлар, бөллашувлар... Ана шулардан бири кўпқари ўзбек халқининг совимли миллий ўйинидир.

Кўпқари асосан оммавий байрамларда, тўй-томошаларда кенг қир-адир, яйлов жойларда ўтказилади. А. Қодирийнинг «Улоқда», Тоғай Муроднинг «От кишигаган оқимон» кўтказида бу ўйин жуда халқона тасвирланган.

Кўпқари ўйинининг келиб чиқиши ҳақида шундай ривоят бор... Эмишкни, қадимда бир қишлоққа баногоҳ бўрилар оралаб қўй-қўзига қирон келтира бошлади. Шунда қишлоқ мўрғанлари уларни овлашга тушибдилар. Кўк бўри (бўрининг эрқағини) отиб келган мўрған қишлоқда катта иззат-иқром билан кутиб олинур, унга ҳадялар берилар экан. Шундай қилиб бора-бора овланган кўк бўрини қишлоққа қиравертиришда намойиш қилиб олиб кириш одатга айланибди. Овчилар овдан қайтаётганда қишлоққа яқинлашган, ов ўлжаси талаш бўлиб кетаркан. Кейинчалик эса бу оммавий ўйинга, яъни «Кўк бўри» – «Кўпқари»га айланган, дейдилар. Бора-бора бўри овисиз ҳам бу ўйин бошқачароқ давом этган, бўри ўрнига ўртага улоқ ташланганидан бўлган. Баъзи жойларда бу ўйинни «улоқ» деб аталиши ҳам шундан бўлса керак.

Мунира ИСОМИДИНОВА, талаба

Миллий Тикланиш Муассис: Миллий тикланиш демократик партияси

Бош муҳаррир: Иброҳим ҒАФУРОВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ: Уткир ХОШИМОВ, Муқимжон КИРҒИЗБОВ, Рустам ЖУМАЕВ, Ойдин ХОЖИЕВА, Хуршид ДУСТАМУХАММОВА, Гуландом БОКИЕВА, Дилором МАТКАРИМОВА (Бош муҳаррир ўринбосари), Шавкат АЛЛАНАЗАРОВ (масъул котиб), Холли НОБЕИ

Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат Матбуот қўмитасида 00136-рақам билан рўйхатдан ўтган. Бюропта: Г — 2252. Сотувда нархи эркин. Ҳажми 2 босма табоқ. Саҳифаловчи: Қодиржон ҚАЮМОВ. Газета IBM компютерда терилди ва саҳифаланди. Боснига топшириш вақти 20.00 Боснига топширилди 20.30

Манзили: Тошкент шаҳри, Навоий кўчаси — 30 ўй. Телефон: 144-81-28. «Шарк» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида чоп этилди. Манзил: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41-ўй. Навбатчи — Шерия НИЗОЕВА